

Koncepcja formacji kapłańskiej w *Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia*

1. Powołania do prezbiteratu – kontekst historyczno-społeczny i ogólne założenia

Przełom XX i XXI wieku to czas wielkich przeobrażeń społecznych. Ogólny obraz współczesnego świata, w którym kształtują się osoby powołane do kapłaństwa, zaprezentował papież Franciszek w encyklice *Fratelli tutti*. Do zasadniczych aspektów złożonej rzeczywistości obecnych czasów należą:

- a) rozpadające się marzenia o pokoju i komunii wśród narodów (FT 10-14),
- b) sianie rozpacz i budzenie ciągłej nieufności (FT 15-17),
- c) selekcja społeczna, której skutkiem jest «syndrom odrzucenia» (FT 18-21),
- d) brak równości wobec prawa (FT 22-24),
- e) pokusa tworzenia «kultury murów», której przyczyną jest samotność, lęk, niepewność i nieufność wobec systemu (FT 25-28),
- f) globalizacja i postęp bez wspólnego kursu, czego konsekwencją jest rozłam pomiędzy pragnieniem dobrobytu jednostki a dążeniem do szczęścia wspólnoty społecznej (FT 29-31),
- g) pandemie i inne wstrząsy dziejowe (FT 32-36),
- h) złudzenie komunikacji opartej na kontaktach wirtualnych, które są wypełnione bezwstydną agresywnością i informacjami bez mądrości (FT 42-50).

Do powyższych globalnych zjawisk obecnych we współczesnym świecie, które mają wpływ na kształtowanie się postaw osób powołanych, trzeba jeszcze dołączyć to wszystko, co według *Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia* (RISP) określa sytuację powołaniową w Polsce, a więc:

- a) duchowa kondycja rodzin,
- b) duchowa kondycja wspólnot chrześcijańskich,
- c) publiczny wizerunek prezbiterów i osób konsekrowanych,
- d) niewydolność formacyjna w środowisku parafialnym, katechetycznym i w ruchach młodzieżowych,
- e) tzw. selekcja negatywna (formowanie młodzieży przez przeciętne osoby duchowne i konsekrowane).

W związku z tym formacja prezbiterów wymaga zmian, a «program formacyjny (...) musi być odpowiedni do historycznego momentu Kościoła» (RISP 25).

2. Podstawowe założenia formacji prezbiterów

Punktem wyjścia wszelkiej formacji w Kościele jest formacja chrześcijańska (chrzcielna, katechumenalna). W *Ratio pro Polonia* ten aspekt wybrzmiewa z całą mocą zważywszy na fakt, że «obecnie u powołanych częściej występują braki w dojrzałości chrześcijańskiej» i staje się konieczna «intensywna formacja wiary w ramach procesu dojrzewania powołania» (RISP 51).

Kluczowe w powyższym zapisie jest słowo «proces». Wyraża ono bowiem konieczność podjęcia działań obejmujących wszystkie sfery człowieka (integralność), ale także całą jego historię (permanentność). Formacja prezbitera musi uwzględniać następujące czynniki i potrzeby:

- a) *wieź z Bogiem – pierwszym Formatorem* (RISP 52-54)
Podstawą, centrum i celem formacji jest wieź z Trójjedynym Bogiem. On jest pierwszym wychowawcą człowieka oraz źródłem mądrości, która umożliwia rozumienie wydarzeń i relacji człowieka z całym stworzeniem jako historii zbawienia. Jej centrum stanowi tajemnica paschalna Jezusa Chrystusa. Z tej racji formacja prezbitarów na każdym etapie musi być chrzcielna i paschalna.
- b) *dojrzwawanie całego człowieka* (RISP 55)
Proces formacji musi objąć całego człowieka: rozum i wolę, pamięć i wyobraźnię, potrzeby i motywację, ciało i duszę, zmysły i psychikę, emocje i uczucia, wrażenia i impulsy, postawy, zachowania i sposoby bycia. Chodzi o wewnętrzną przemianę człowieka, «nawrócenie serca», a nie tylko o korektę tego, co zewnętrzne w życiu i postępowaniu.
- c) *stałość formacji i duchowość drogi w codzienności* (RISP 56-57)
Formacja prezbitera jest zadaniem na całe życie, podejmowanym codziennie, z zastosowaniem wszelkich środków i metod wychowawczych zalecanych we wspólnotach Kościoła.
- d) *podmiotowość osoby ludzkiej* (RISP 58-60)
Dojrzałość osoby powołanej wyraża się w gotowości do odpowiedzialności za osobisty rozwój, także w sferze wiary, a więc życia chrzcielnego i osobistego powołania. W związku z tym formacja musi zapewniać odpowiednią przestrzeń dla indywidualnych decyzji i zaangażowania (por. RISP 61-63). Jednocześnie droga rozwoju wymaga mądrego towarzyszenia ze strony Kościoła oraz wsparcia w procesie rozeznawania (zob. RISP 64-66).
- e) *formacja ucznia-misjonarza i pasterza* (RISP 67-68)
Jezus Chrystus ustanowił Dwunastu w tym celu, «aby byli z Nim i aby mógł ich wysyłać» (Mk 3,14). Ta ewangeliczna «motywacja powołaniowa» jest ciągle aktualna. Z tej racji także formacja prezbitarów w obecnej sytuacji Kościoła winna być ukierunkowana na kształtowanie predyspozycji osoby powołanej do bycia *ucznem-misjonarzem*. Chodzi o stałą gotowość do «bycia posłanym», aby świadczyć o prawdzie i mocy Ewangelii (por. Rz 1,1). Jednocześnie misją prezbitera jest przewodzenie w miłości. Takie zadanie pasterskie wymaga nieustannego kształtowania gotowości do daru z siebie, by dzielić życie z innymi, także z tymi, którzy znaleźli się na peryferiach i czują się jak ludzie drugiej kategorii.

3. Zasadnicze cechy i wymiary formacji

Watykańskie *Ratio fundamentalis* określa cztery zasadnicze cechy całej drogi formacji prezbitarów:

- a) *jedność* (RISP 70)
«Formacja prezbitarów jest procesem trwającym całe życie: rozpoczyna się w okresie poprzedzającym seminarium, pogłębia w domach formacyjnych, a dojrzałego kształtu

nabiera po święceniach». Jest to jednocześnie formacja ciągła i trwa od chrztu przez całe życie.

b) *wspólnotowość* (RISP 71)

Powołanie nie może być przeżywane w sposób indywidualistyczny, ale zawsze w relacji ze wspólnotą Kościoła, która się różnie konkretyzuje w zależności od charakteru posługi i etapu życia.

c) *misyjność* (RISP 72)

Udział w posłannictwie apostoelskim wymaga od prezbitera ciągłego rozpalania zapалу misyjnego. W adhortacji *Evangelii gaudium* papież Franciszek napisał:

«Radość Ewangelii, wypełniająca życie wspólnoty uczniów, jest radością misyjną» (EG 21).

d) *integralność* (RISP 73)

«Strategicznym wyzwaniem dla formacji prezbitarów staje się integralność, ponieważ formacja, która nie jest integralna i harmonijna, doświadcza kryzysowych sytuacji. Trzeba więc eliminować podejście fragmentaryczne, które redukuje lub pomija jakieś wymiary dojrzewania człowieka» (RISP 26). Jej owocem jest przenikanie tego, co stanowi owoc życia duchowego, do sfery cielesnej i odwrotnie. Celem tak pojętej formacji jest harmonia ciała i duszy, umysłu i serca oraz uczuć emocji i pragnień.

4. Wymiary formacji prezbitarów

W *Typicznym programie formacyjnym Wyższego Seminarium Duchownego*, który daje praktyczne wskazówki w oparciu o zapisy *Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia*, warto zwrócić uwagę na sześć wymiarów formacji, które należy uwzględnić podczas formacji permanentnej:

- a) ludzka,
- b) duchowa,
- c) intelektualna,
- d) pastoralna,
- e) wspólnotowa,
- f) misyjna.

Powyższe wymiary formacji muszą być podejmowane i rozwijane w ciągu całego życia prezbitera, gdyż: «Razem tworzą one i kształtują tożsamość (...) prezbitera, czyniąc go zdolnym do tego „daru z siebie dla Kościoła”, który zawiera się w miłości pasterskiej. Trzeba mieć na uwadze, aby cała droga formacyjna nie utożsamiała się tylko z jednym aspektem, kosztem innych, lecz by była zawsze integralnym procesem ucznia powołanego do prezbyteratu» (RFIS Wprowadzenie).

5. Koncepcja formacji kapłańskiej w świetle *Typicznego programu formacyjnego Wyższego Seminarium Duchownego* – postulaty

Na koniec warto jeszcze odnieść się do *Typicznego programu formacyjnego Wyższego Seminarium Duchownego*, który w sposób integralny łączy się z założeniami *Ratio pro Polonia*. Wskazane są w nim cele, zadania i sposoby ich realizacji podczas formacji seminaryjnej kandydatów do kapłaństwa. Jest to ujęcie całościowe, wypływające z pogłębionej diagnozy współczesnych procesów zachodzących w człowieku i świecie. *Typiczny program formacyjny* wyznacza ogólny cel, który należałoby uczynić punktem wyjścia w formacji permanentnej. Jest

nim osiągnięcie żywej syntezy formacji, studium, posług, życia osobistego i wspólnotowego zwłaszcza poprzez:

- osobistą konstytucję (regulę) życia,
- plan własnej formacji we wszystkich jej wymiarach,
- dbałość o zdrową równowagę między różnymi aspektami codziennego życia.

Jednocześnie *Typiczny program formacyjny* zawiera program formacji wewnętrznej, podczas której kandydat do kapłaństwa jest kształtowany w szkole słowa Bożego. Chodzi w gruncie rzeczy o to, żeby wraz z uczniami Jezusa odnalazł siebie na drodze do Jerozolimy, gdzie dokonuje się proces «wrastania» w tajemnicę paschalną Chrystusa, a później spotkanie ze zmarłychwstałym Panem. Tę duchową wędrówkę dopełnia doświadczenie Kościoła popaschalnego, który otrzymuje dar Ducha Świętego i wyrusza na areopagi świata z Ewangelią życia. Misyjność to podstawowe doświadczenie życia kapłańskiego. Potrzeba jednak ciągłej pracy osobistej prezbiterów w każdym wymiarze życia, a przy tym stałego towarzyszenia Kościoła, żeby podtrzymywać dynamizm i radość w posłudze, a «struktury kościelne stały się odpowiednim kanałem bardziej do ewangelizowania dzisiejszego świata niż do zachowania stanu rzeczy» (FRANCISZEK, *Evangelii gaudium*, 27).

Ks. dr PIOTR KOT, biblista, wikariusz biskupi do spraw ewangelizacji i formacji chrześcijańskiej, delegat Biskupa Legnickiego ds. ochrony dzieci i młodzieży, członek Zespołu ds. przygotowania wskazań dla formacji stałej i posługi prezbiterów w Polsce przy Komisji Duchowieństwa KEP.